

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 33.

Fredagen den 20 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till anstalter för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Piteå hospital och asyl m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vanföranstalt i Härnösand;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad; samt

nr 207, angående de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 211, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollen för den 14 och den 17 innevarande månad.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående bankoutsiktets i utlåtande nr 36 punkten 47 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 135 punkten 16 framlagda förslag och herrar Jonssons och Laurens motion nr 305 i andra kammaren, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 39 punkten 1 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å berörda motion II: 305, må medgiva, att förre städaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Axel Andersson må från och med den 1 maj 1926 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 852 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och således, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och berörda motion II: 305, medgivit, att förre städaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Axel Andersson må från och med den 1 maj 1926 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 996 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 22.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 508, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 61 ja och 148 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 171 ja och 170 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Efter det kamrarna fattat olika beslut rörande bankoutskottets i utlåtande nr 36 punkten 76 gjorda hemställan beträffande motionerna nr 62 i första kammaren av herr Leander och nr 98 i andra kammaren av herr Holmgren, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 39 punkten 2 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att förevarande motioner I: 62 och II: 98 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motioner I: 62 och II: 98, medgivit, att förre daglönaren Johan Alfred Lindström må från och med den 1 januari 1927 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 600 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102,

Nej — 32.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 509, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 70 ja och 134 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 166 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående bankoutskottets i utlåtande nr 38 punkten 43 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 125 punkten 2 framlagda förslag, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 40 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må medgiva, att avlidne f. d. intendenten, professorn E. J. G. Holms änka Fredrika Olivia Holm må, räknat från och med den 1 juli 1926, under sin återstående livstid, så länge hon förbliver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 912 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 126;

Nej — 6.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 510, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 96 ja och 101 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 222 ja och 107 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 48 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 56 samt med avslag å motionen II: 279 av herr Hage m. fl., antaga följande

Förslag

till

förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Härigenom förordnas, att 3 §, 4 § 2 mom., 6 § samt 7 § 2 och 4 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper skola, 3 §, 4 § 2 mom. och 6 § i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Avräkningsnota, varom i 2 § förmäles, skall, där ej nedan annorlunda stadgas, vid köp förses med stämpel till följande belopp, nämligen:

a) vid köp av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis 30 öre, då de överlåtna aktiernas, lotternas, andelsbevisens eller delaktighetsbevisens sammanlagda värde icke överstiger 100 kronor, och därutöver 30 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor,

b) vid köp av obligationer 10 öre, då de överlåtna obligationernas sammanlagda värde ej överstiger 100 kronor, och därutöver 10 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor,

dock att, där den ene kontrahenten är fondhandlare och avtalet avslutas icke för dennes räkning utan i kommission, avräkningsnotan skall förSES,

c) vid köp av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis med stämpel av 15 öre, då de överlåtna aktiernas, lotternas, andelsbevisens eller delaktighetsbevisens sammanlagda värde icke överstiger 100 kronor, och därutöver 15 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor, samt

d) vid köp av obligationer med stämpel av 5 öre, då de överlåtna obligationernas sammanlagda värde ej överstiger 100 kronor, och därutöver 5 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor.

Ävenledes skall, där ej nedan annorlunda stadgas, avräkningsnota vid byte förSES med stämpel till följande belopp, nämligen:

e) vid byte av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis 15 öre, då det värde, som enligt 4 § 4 mom. skall i avräkningsnotan upptagas, ej överstiger 100 kronor, och därutöver 15 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor, samt

f) vid byte av obligationer 5 öre, då det värde, som enligt 4 § 4 mom. skall i avräkningsnotan upptagas, ej överstiger 100 kronor, och därutöver 5 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor.

Med — — — — handelsböcker.

2. Stämpelplikt äger icke rum i följande fall, nämligen:

a) då bägge kontrahenterna äro fondhandlare och avtalet å vardera sidan avslutas icke för egen räkning utan i kommission;

b) då aktie, lott, andelsbevis eller delaktighetsbevis utan mellangift utbytes mot annan eller andra aktier, lotter, andelsbevis eller delaktighetsbevis i samma bolag och till enahanda eller lägre belopp;

c) då obligation utan mellangift utbytes mot annan eller andra obligationer av samma utgivare samt med samma räntefot och till enahanda eller lägre belopp;

d) vid köp av obligationer, som utfärdats eller garanterats av svenska staten, eller då vid överlåtelse av aktie eller obligation den ene kontrahenten är svenska staten eller svenska statsförvaltningen tillhörande allmänt verk eller styrelse, riksdagens verk, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, samt slutligen

e) vid utlämnande av här i riket utfärdad obligation, då enligt förordningen angående stämpelavgiften obligationen skall före utlämnandet förSES med särskild stämpel.

3. Slutets reportavtal, skall endast den avräkningsnota förSES med stämpel, som gäller den till beloppet större av de båda till reportavtalet hörande affärerna; och skall stämpelavgiften utgå med femtedelen av det belopp, som enligt 1 mom. eljest skolat utgöras, i varje fall dock minst 5 öre.

Skall vid reportavtal icke särskild ersättning erläggas till den andre kontrahenten i avtalet, äge stämpelplikt icke rum.

4. Därest avtal om köp eller byte av fondpapper avslutas genom en eller flera fondhandlare i kommission, skall sammanlagda stämpelavgiften icke i något fall beräknas till högre belopp än om avtalet slutits utan anlitande av kommissionär, dock med iakttagande av vad i 3 mom. stadgas om viss lägsta avgift.

5. Värdet å de överlåtna fondpapperen skall vid köp anses motsvara köpeskillingen och må vid byte icke upptagas till lägre belopp än det vid tiden för bytesavtalet i allmänhet gällande.

4 §.

2. Vid — — — — — namn.

Då fondhandlare avslutar köpavtal, icke för egen räkning utan såsom kommissionär, skall han förse avräkningsnota med påskrift: i kommission (avräkningsnota i kommission); där jämlikt 3 § 2—4 mom. stämpeln utgöres med nedsatt belopp eller stämpelpikt icke äger rum, skall i avräkningsnotan tillika antecknas grunden till nedsättningen eller befrielsen, såvida den icke eljest framgår av avräkningsnotans innehåll. Avslutar annan än fondhandlare köpavtal för annans räkning, skall i avräkningsnotan utsättas för vems räkning avslutandet skett.

Avräkningsnota — — — — — underskriven.

6 §.

Den, — — — — — stämpel.

För utgörandet av föreskriven stämpel svare likväl i varje fall såväl vardera kontrahenten för sig som ock förmedlare, med den inskränkning att, om köp- eller bytesavtalet avslutats i utlandet, ansvaret ligger endast å här i riket bosatt kontrahent och förmedlare. Såsom avslutat i utlandet anses härvid jämväl sådant avtal, som kommit till stånd medelst post-, telefon- eller telegraf-förbindelse mellan ort i Sverige och ort i utlandet.

7 §.

2. När till avräkningsnota erfordras stämpel till större belopp än en stämpel innehåller, må två eller flera stämpel begagnas. Där stämpelbeloppet utfaller i sådant tal, varå stämpel ej finnes eller vartill flera stämpel å mindre värden ej kunna sammanjämkas, skall stämpel å det lägre värde, som är sagda tal närmast, begagnas.

4. För stämpel, som av förmedlaren åsatts avräkningsnota, äger denne utbekomma ersättning hos vilken av kontrahenterna som helst. Stämpel å avräkningsnota, som, efter försäljning av fondpapper å exekutiv auktion, av auktionsförrättaren upprättas, skall gäldas på sätt i 198 § utsökningslagen om kostnad för utmätt egendoms försäljning stadgas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1928; dock skola de i 3 § 3 mom. meddelade föreskrifter tillämpas först från och med dag, som Konungen efter särskild prövning bestämmer.

Intill den 1 januari 1928 skall den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908, utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förstnämnda förordning stadgade belopp.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till motionen II: 279 av herr Hage m. fl. samt med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 56, i vad densamma avser nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av aktier och därmed likställda fondpapper, icke kunnat av riksdagen bifallas, ävensom i anledning av vad Kungl. Maj:t i övrigt i nämnda proposition föreslagit, antaga följande

Förslag

till

förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, m. m.

Häri genom förordnas,

dels att den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, fortfarande till och med den 30 juni 1928 skall utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förstnämnda förordning stadgade belopp, med rätt för Konungen att, om särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna om stämpelavgiftens nedsättande till lägst de belopp, vilka i motsvarande fall utgingo enligt förordningen den 15 augusti 1913 (nr 191) om ändrad lydelse av 3 § i oförmälda förordning den 6 november 1908,

dels ock att 3 §, 4 § 2 mom., 6 § samt 7 § 2 och 4 mom. i nämnda förordning den 6 november 1908 skola, 3 §, 4 § 2 mom. och 6 § i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Avräkningsnota — — — — — handelsböcker.
2. Stämpelpfikt äger icke rum i följande fall nämligen:
 - a) då bägge kontrahenterna äro fondhandlare och avtalet å vardera sidan avslutas icke för egen räkning utan i kommission;
 - b) då aktie, lott, andelsbevis eller delaktighetsbevis utan mellangift utbytes mot annan eller andra aktier, lotter, andelsbevis eller delaktighetsbevis i samma bolag och till enahanda eller lägre belopp;
 - c) då obligation utan mellangift utbytes mot annan eller andra obligationer av samma utgivare samt med samma räntefot och till enahanda eller lägre belopp;
 - d) vid köp av obligationer, som utfärdats eller garanterats av svenska staten, eller då vid överlåtelse av aktie eller obligation den ene kontrahenten är svenska staten eller svenska statsförvaltningen tillhörande allmänt verk eller styrelse, riksdagens verk, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, samt slutligen
 - e) vid utlämnande av här i riket utfärdad obligation, då enligt förordningen angående stämpelavgiften obligationen skall före utlämnandet förses med särskild stämpel.

3. Slutes reportavtal, skall endast den avräkningsnota förses med stämpel, som gäller den till beloppet större av de båda till reportavtalet hörande affärerna; och skall stämpelavgiften utgå med femtedelen av det belopp, som enligt 1 mom. eljest skolat utgöras, i varje fall dock minst 5 öre.

Skall vid reportavtal icke särskild ersättning erläggas till den andre kontrahenten i avtalet, äge stämpelpfikt icke rum.

4. Därest avtal om köp eller byte av fondpapper avslutas genom en eller flera fondhandlare i kommission, skall sammanlagda stämpelavgiften icke i något fall beräknas till högre belopp än om avtalet slutits utan anlitande av kommissionär, dock med iakttagande av vad i 3 mom. stadgas om viss lägsta avgift.

5. Värdet å de överlätna fondpapperen skall vid köp anses motsvara köpeskillingen och må vid byte icke upptagas till lägre belopp än det vid tiden för bytesavtalet i allmänhet gällande.

4 §.

2. Vid — — — — — namn.

Då fondhandlare avslutar köpavtal, icke för egen räkning utan såsom kommissionär, skall han förse avräkningsnota med påskrift: i kommission (av-

räkningsnota i kommission); där jämlikt 3 § 2—4 mom. stämpeln utgöres med nedsatt belopp eller stämpelpfikt icke äger rum, skall i avräkningsnotan tillika antecknas grunden till nedsättningen eller befrielsen, såvida den icke eljest framgår av avräkningsnotans innehåll. Avslutar annan än fondhandlare köp-avtal för annans räkning, skall i avräkningsnotan utsättas för vems räkning avslutandet skett.

Avräkningsnota — — — — — underskriven.

6 §.

Den, — — — — — stämpel.

För utgörandet av föreskriven stämpel svare likväl i varje fall såväl vardera kontrahenten för sig som ock förmedlare, med den inskränkning att, om köp- eller bytesavtalet avslutats i utlandet, ansvaret ligger endast å här i riket bosatt kontrahent och förmedlare. Såsom avslutat i utlandet anses härvid jäm- väl sådant avtal, som kommit till stånd medelst post-, telefon- eller telegraf- förbindelse mellan ort i Sverige och ort i utlandet.

7 §.

2. När till avräkningsnota erfordras stämpel till större belopp än en stäm- pel innehåller, må två eller flera stämplat begagnas. Där stämpelbeloppet ut- faller i sådant tal, varå stämpel ej finnes eller vartill flera stämplat å mindre värden ej kunna sammanjämkas, skall stämpel å det lägre värde, som är sagda tal närmast, begagnas.

4. För stämpel, som av förmedlaren åsatts avräkningsnota, äger denne ut- bekomma ersättning hos vilken av kontrahenterna som helst. Stämpel å av- räkningsnota, som, efter försäljning av fondpapper å exekutiv auktion, av auk- tionsförrättaren upprättas, skall gäldas på sätt i 198 § utsökningslagen om kostnad för utmätt egendoms försäljning stadgas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927; dock skola de i 3 § 3 mom. meddelade föreskrifter tillämpas först från och med dag, som Konungen efter särskild prövning bestämmer.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vo- teringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 50.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsant till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 511, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 78 ja och 128 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 158 ja och 178 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt nr 42, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av tea- terföretag att föra handelsböcker.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Fortsattes föredragningen av andra särskilda utskottets hemställan under avdelningen I i utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna A och C—H med undantag av de till varje punkt hörande inledningsord, som avsågo, att riksdagens beslut skulle fattas under vissa angivna förutsättningar.

Godkändes.

Jämlikt den antagna föredragningsordningen skulle nu till behandling förekomma eventuella yrkanden om ändring i utskottets motivering, i vad denna sammanhänge med utskottets hemställan under avdelningen I punkterna A—H.

Ang. skolarbetets inre gestaltning.

Enligt det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 116 fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1927 hade föredragande departementschefen till nämnda statsrådsprotokoll gjort vissa uttalanden angående skolarbetets inre gestaltning.

Denna fråga hade jämväl berörts i åtskilliga av de i ämnet väckta motionerna.

Under kapitlet *II. Skolarbetets inre gestaltning* hade utskottet å sid. 49—50 i det tryckta utlåtandet yttrat:

»De tankar om skolarbetets inre gestaltning, som uttalats av departementschefen i förevarande kapitel, äro enligt utskottets mening beaktansvärda. Det torde ej lida något tvivel, att åtskilliga av de åtgärder, vilka framhållits såsom önskvärda, skulle verksamt bidra till den förbättring av skolarbetet, som från så många håll påkallats och som torde vara oundgänglig, därest det mål skall kunna uppnås, till vilket hela den nu föreslagna omorganisationen av det högre skolväsendet syftar. I huvudsak ansluter sig alltså utskottet till vad departementschefen i berörda sammanhang anför. I detta hänseende vill emellertid utskottet betona angelägenheten av att vad motionsvis (I: 254 och II: 417) av herr Möller m. fl. och herr Hansson m. fl. framhållits beträffande olika anordningar för främjande av ett individualiserat studiearbete jämväl tages under omprövning.

I den mån programmets genomförande medför ekonomiska utgifter och framställningar följaktligen komma att göras hos riksdagen, förutsätter emellertid utskottet, att dessa måtte åtföljas av erforderliga utredningar för frågans allsidiga och fullständiga bedömande.»

Enligt en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herr *K. J. Ekman* på anförda skäl yrkat, att vad i utskottets motivering sades å sid. 50 från och med orden »I huvudsak ansluter sig alltså utskottet» till och med orden »utredningar för frågans allsidiga och fullständiga bedömande» måtte utgå, och i stället insättas följande stycke:

»Utskottet — som nu icke vill göra något mera bestämt uttalande i fråga om ett anordnande i allo av skolarbetet i enlighet med de av departementschefen angivna riktlinjer — förutsätter, att, i den mån sådana anordningar beträffande

undervisningsarbetet vid de allmänna läroverken anses erforderliga, vilka äro ägnade att medföra ökade kostnader för statsverket eller väsentligen rubba skolans nuvarande inre organisation, Kungl. Maj:t måtte verkställa en fullständig utredning av konsekvenserna av dessa anordningar samt, innan dessa bringas till utförande, förelägga denna utredning till riksdagens prövning.»

*Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)*

I fråga härom anförde nu

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! På sid. 257 i utskottsbetänkandet finna herrarna, att jag har en särskild reservation i fråga om utskottets motivering i kap. II, Skolarbetets inre gestaltning.

Såsom redan under huvuddebatten har utvecklats, skulle skolans inre arbete komma att omläggas efter helt nya principer. Det är arbetsskolans principer, som man vill ha tillämpade även på de högre läroverken. Dessa nya principer gå ut på att elevernas självverksamhet skulle uppmuntras och att man skulle i skolarbetet införa ett mera praktiskt drag. Man skulle gynna handens arbete eller kroppsarbetet.

Det är icke fråga om kroppslig idrott såsom motvikt mot teoretiska studier, ty sådant har sin naturliga plats även i de högre skolorna, utan här är det fråga om utvägar att söka genom praktiskt arbete utveckla elevernas iakttagelseförmåga och självverksamhet. Vad detta innebär är icke tillräckligt tydligt angivet i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets betänkande. Det är en ganska dimmig och oklar föreställning man får angående dessa nya principer för skolarbetets bedrivande. Men så mycket är klart, att dessa nya ämnesgrupper, som skola föras in på skolschemat, av mera praktisk läggning komma att i icke oväsentlig mån konkurrera med de teoretiska studieämnena om tid och plats på schemat. Det är att befara, att till följd härav de teoretiska ämnena komma att skjutas åt sidan, i synnerhet sådana ämnen, vid vilka man vill fästa mindre vikt, sådana, som icke betraktas såsom stora huvudämnen. Vi ha redan en viss erfarenhet av detta arbetsskolans program uti folkskolan, där dessa nya principer visserligen i rätt försiktig form men ändå i icke ringa mån införts genom den nya undervisningsplanen för folkskolorna. Och vi ha sedan detta skett hört ideliga klagomål från skilda delar av landet över att barnen sysselsättas med oväsentliga saker, såsom att klippa pappersstjärnor och gubbar, lägga tändstickor och klotsar o. dyl., som eljest hör barnkammaren till. Detta tager nu väsentlig plats på folkskolans arbetsschema med påföljd, att viktiga delar av den egentliga undervisningen ha skjutits tillbaka, och framför allt har det gått ut över kristendomsundervisningen, som förut i folkskolan hade sex timmar i veckan men som enligt den nya undervisningsplanen får nöja sig med två timmar i veckan, dock med möjlighet att i vissa undantagsfall utöka timantalet till tre timmar. Detta innebär ett inkräktande på folkskolans huvudämnen, som är alldeles oförsvarligt och som redan orsakat en väsentlig nedgång i kristendoms-kunskap. Jag har mig bekant, att av präster, som taga mot barn för konfirmationsundervisning, och som på begäran yttrat sig härom, ha omkring 93 procent betygat, att kunskapen i kristendom försämrats, och många säga, att den har försämrats i hög grad. 93 procent av de konfirmationslärare, som tillfrågats, hava givit detta nedslående svar.

Nu vill man införa samma arbetsprincip i de högre skolorna. Här gäller det naturligtvis icke sådana barnsligheter, som förekomma i folkskolan, utan här skulle dessa handens övningar ha en något annorlunda karaktär. Det skall bli kemiska och fysikaliska experiment, t. ex. sådana, som att med brännglas tända eld på trästycken eller papper, att sätta solkissar på väggen o. s. v. Dessutom skulle man syssla med laborationer, som omtalas särskilt i Kungl.

Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)

Maj:ts proposition. Men för övrigt insveper man anordningarna i dunkel, och man vill överlämna åt Kungl. Maj:t att ordna dessa förhållanden.

Om nu Kungl. Maj:t icke velat eller vågat närmare redogöra för innebörden av de nya idéerna rörande skolans inre arbete, har i alla fall en motionär i första kammaren, herr Oscar Olsson, omtalat, huru man i de kretsar, som arbeta för att få fram dessa nya idéer, tänkt sig, att detta skulle komma att verka på schemat. Han ställer frågan, huru man skall få tiden att räcka till för de nödvändiga ämnena. Jo, svarar han, av huvudämnena bör intet ämne ha mindre än fyra timmar i veckan, och vissa ämnen, t. ex. språk, kunna icke nöja sig med mindre än fem timmar i veckan. När man nu för in dessa nya ämnesgrupper, som avse handens arbete och elevernas självverksamhet, blir följden, att man måste minska eller inskränka de mindre viktiga ämnenas antal. Här måste sammanhörande ämnen slås ihop, heter det; kristendomskunskap bör till en del gå in i litteraturläsningen och för övrigt i historien. I fråga om geografin tyckes motionären vilja hänföra den politiska delen av ämnet till historien o. s. v.

Därefter redogör han för vilka ämnesgrupper, som enligt hans mening skola förekomma i realskolans tre första klasser, nämligen tyska, engelska och samhällskunskap — det sistnämnda ämnet då innefattande historia, geografi, statskunskap och ekonomilära — vardera med fem timmar samt modersmål, matematik och naturlära vardera med fyra timmar i veckan. Där nämnes således geografin såsom självständigt ämne. Motionären har tänkt sig, att den politiska och näringspolitiska delen skulle ingå i historien, medan geografin i övrigt skulle bibehållas som självständigt ämne. Men beträffande kristendomsundervisningen säges det, att en del skulle ingå i litteraturläsningen och resten i historien. Det är allt. Kristendomsämnet såsom sådant försvinner. Vid uppräkningsen av de självständiga ämnena i realskolan är också kristendomsämnet uteslutet.

Vidare har utskottet gått in för att i gymnasiet skulle genomföras en koncentration av ämnena. Där är ju ämnesträngselen stor, och man vill begränsa ämnenas antal på det sättet, att man ställer upp en kärna av dem, som skola vara obligatoriska, och sedan skulle de övriga ämnena bli valfria, så att man kan välja bort dem. Även här har kristendomsämnet skjutits undan på det sättet, att det hänvisats till de valfria ämnena, som kunna väljas bort.

Vi, som äro intresserade av kristendomsämnets ställning i skolan såsom ett väsentligt kunskapsämne för lärjungarna, kunna icke nöja oss med denna anordning, och jag har därför reserverat mig på två punkter dels i fråga om realskolans arbete och dels, tillsammans med doktor Wallerius, i fråga om gymnasietts arbete. Jag hemställer således nu beträffande avdelningen Skolarbetets inre gestaltning, såsom herrarna se på sid. 258,

att vad i utskottets motivering sägs å sid. 50 från och med orden »I huvudsak ansluter sig alltså utskottet» till och med orden »utredningar för frågans allsidiga och fullständiga bedömande» måtte utgå, och att i stället insattes följande stycke:

»Utskottet — som nu icke vill göra något mera bestämt uttalande i fråga om ett anordnande i allo av skolarbetet i enlighet med de av departementschefen angivna riktlinjer — förutsätter, att, i den mån sådana anordningar beträffande undervisningsarbetet vid de allmänna läroverken anses erforderliga, vilka äro ägnade att medföra ökade kostnader för statsverket eller väsentligen rubba skolans nuvarande inre organisation, Kungl. Maj:t måtte verkställa en fullständig utredning av konsekvenserna av dessa anordningar samt, innan desamma bringas till utförande, förelägga denna utredning till riksdagens prövning.»

Beträffande innebörden av detta yrkande ber jag få säga ett par ord. Utskottet har på sid. 50 ett uttalande om en sådan framtida utredning. Jag har

yrkat, att detta stycke skall ersättas med det stycke på sid. 258, som jag nyss föredragit. Den utredning, som utskottet begär, avser nämligen endast de *ekonomiska* konsekvenserna av skolarbetets omläggning. Det förhåller sig så, att skolorna vid detta skolarbetets omläggning måste utrustas med väsentligt nya anordningar för det manuella arbetet, det blir laboratorier och särskilda salar, avsedda för denna undervisning. Det kommer att medföra ganska betydande ekonomiska konsekvenser, och ehuru utskottet gått in för den omläggning av skolans inre arbete, som Kungl. Maj:t föreslagit, har utskottet dock känt vissa betänkligheter i ekonomiskt hänseende och därför begärt, att utredning skall verkställas rörande de ekonomiska konsekvenserna, innan definitivt beslut om det praktiska utformandet av dessa nya principer fattas. Emellertid uppkom inom utskottet även frågan om konsekvenserna i övrigt beträffande schemat och ämnesfördelningen samt dessa nya arbetsprinciper, som skulle föras in på skolschemat — det blir givetvis svårt att finna plats på schemat för de olika ämnena, sedan skolplanen blivit mera sammanträngd än den är för närvarande. Det var herr Bengtsson i Norup, som inom utskottet först framställde det yrkande, som jag här har gjort på sid. 258, men voteringen utföll vill jag minnas med tio röster allenast för detta yrkande mot elva för utskottets förslag. Det var dock således en stark minoritet för det yrkande, som framställdes av herr Bengtsson i Norup, och det huvudsakliga intresset för honom var därvid att skydda kristendomsämnets ställning.

Nu har frågan emellertid icke av vare sig honom eller någon annan upptagits, i den formen åtminstone, i andra kammaren, men jag anser, att det är ganska viktigt, att ett sådant uttalande göres, så att icke vid realskolorna och i de högre skolorna kommer att inträda samma förhållande, som, enligt vad erfarenhet utvisar, redan inträtt i folkskolan, nämligen att kristendomsämnet på ett obehörigt sätt tränges undan.

Detta har, herr greve och talman, varit anledningen till att jag framställt det yrkande, som jag nyss läste upp och till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **Almkvist**: Herr greve och talman, mina herrar! I den kungl. propositionen uttalar departementschefen, att han fäster lika stort avseende vid att en omorganisation av det inre skolarbetet kommer till stånd som vid att nödvändiga ändringar i den yttre formen komma att vidtagas. Enligt min uppfattning har Kungl. Maj:t enligt administrativ rätt befogenhet att utan riksdagens hörande vidtaga ändringar och förbättringar i gällande kurser och timplaner för här ifrågavarande skolformer. Lika viktigt som jag anser det vara, att riksdagen i detalj bestämmer, huru den yttre organisationsramen skall te sig, lika riktigt anser jag det vara, att riksdagen i fråga om det inre arbetet skall antaga sådana bestämmelser, som binda Kungl. Maj:t på ett område, där meningarna kunna vara så vitt skiftande som på det ifrågavarande. Då emellertid frågan om omorganisation av skolsystemet framlades inför riksdagen, ansåg jag för min del, att justessen fordrade, att jag visade vad regeringen med hänsyn till det inre arbetet förde i skölden, och jag gjorde detta under den form, att jag hemställde om riksdagens yttrande på ifrågavarande punkt. Det har naturligtvis aldrig varit meningen att vidtaga någon åtgärd, som kunde medföra kostnader, utan att därom göra särskild framställning till riksdagen. Den saken har jag för min del ansett vara självfallen.

Den föregående ärade talaren ville emellertid på denna punkt binda Kungl. Maj:t, och i det avseendet föreligger en väsentlig skillnad mellan det yrkande, han framställt och det som framstälts i utskottets utlåtande, ty utskottet har enligt min mening endast uttalat en självklar sats, då det sagt, att Kungl. Maj:t skall för riksdagen anmäla de konsekvenser i ekonomiskt avseende, som kunna följa av det inre arbetets omdaning, men däremot har utskottet icke

Ang. skolarbetets inre gestaltning.
(Forts.)

Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)

velat lägga något hinder i vägen för Kungl. Maj:t att nu omedelbart i de skolor, som komma att beröras nästkommande läsår av den beslutade reformen, vidtaga vissa ändringar och jämkningar även med hänsyn till det inre arbetet.

Den föregående ärade talaren och många med honom ha sagt, att visserligen en del av de principer, som uttalats i fråga om det inre arbetet, kunna vinna gillande och allmän anslutning, men, säger man samtidigt, det är endast lösräckta satser. Det finnes ingenting närmare angivet om den egentliga innebörden. Särskilt anmärker man på uttrycket koncentration. Häremot vill jag anföra, att när en skolproposition, avsedd att föreläggas riksdagen, skall skrivas, kan i en sådan icke lämnas en detaljerad utredning angående olika pedagogiska förbättringsåtgärder och metoder. Beträffande koncentrationen enbart skulle kunna skrivas långa avhandlingar av mycket vidlyftigare omfattning än hela den kungl. propositionen. Jag skall nu icke upptaga kammarens tid med att söka definiera begreppet koncentration, utan jag skall endast nämna några ord om huru det för närvarande är för att visa, hur nödvändiga förbättringarna äro.

Våra skolors timplaner äro fullständigt sönderrivna. Det visar bl. a. det sätt, på vilket ämnena förekomma; ena timmen har man latin, en annan timme matematik, den tredje timmen biologi och en fjärde timme sång o. s. v. Huru kan man begära, att hos lärjungarna intrycken skola stå kvar från den ena timmen till den andra av den muntliga framställning, som läraren sannolikt givit under föregående timme, när man efter tio minuter eller en kvart skall anpassa sig och rikta uppmärksamheten på ett fullständigt nytt område, som tillhör en helt annan ämnesgrupp? Det fordras här samling i arbetet; det kräves koncentration inom varje ämne. Den skall utföras av ämneslärare. Därutöver fordras också en koncentration av delar i olika med varandra besläktade ämnen, och den skall utföras genom samarbete mellan de skilda ämneslärarna. Huvudplanerna härför skola uppgöras av centrala skolmyndigheter, men vid deras tillämpning och utförande skall ett ingående samarbete äga rum mellan skolans olika lärare på kollegierummet. Det är alltså samling i undervisningen, som det är fråga om, och jag kan icke föreställa mig, att åtgärder i denna riktning skola medföra kostnader av den art och omfattning, att riksdagen fördenskull skall finna sig förhindrad godkänna, vad på denna punkt föreslagits.

Sedan kommer jag till »arbetsskolan». Detta ord har blivit ett slagord. Det är icke ett lyckligt valt uttryck. Arbetsskoleprincipens tillämpning innebär endast, att lärjungarnas självverksamhet skall uppmuntras i största möjliga utsträckning, och det kan givetvis ske därigenom, att uppgifterna så givas eleverna av lärarna, att lärjungarna finna intresse i sitt arbete inom skolan och bli fästa därvid på grund av såväl arbetssättet som arbetets innehåll. Detta är vad man i huvudsak vill vinna genom arbetsprincipens tillämpning inom skolväsendet.

Vad beträffar slöjd för gossar och undervisning i huslig ekonomi för flickor, är det uppenbart, att i det avseendet icke någonting kan göras utöver ramen för nu beviljade anslag. Skall här förekomma någon utvidgning, måste framställning ske till riksdagen.

Man har under debatten även uttalat sig rörande linjeuppdelning på gymnasium och ansett, att den kommer att medföra kostnader. Beträffande denna sak tillåter jag mig endast hänvisa till de bestämmelser, som gälla om anställandet av nya lärare, samt till det förhållandet, att Kungl. Maj:t skall godkänna förslagen om linjedelning. Häri ligger en garanti för att begränsning skall bli iakttagen.

Jag tillåter mig hemställa, att denna kammare måtte biträda utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall inte säga många ord, ty jag har ju ingen förhoppning att kunna lugna herr Karl Johan Ekman genom att närmare gå in på saken. Han fick, liksom en och annan av de övriga medlemmarna i utskottet, en skrämselchock på grund av en motion, som jag hade väckt och som inte alls förekommer i detta sammanhang i utskottets utlåtande. Min motion, som herr Ekman talat så mycket om, gäller den praktiska realskolan, vilken behandlas i utlåtandet på sid. 77 och i utskottssklämman under II b), nämligen där det står talat om, att utskottet hemställer, att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning dels praktiska bildningslinjer må kunna anordnas på realskolans åldersstadium» o. s. v. Det är i motiveringen till denna min motion, som herr Karl Johan Ekman trodde sig upptäcka ett angrepp mot kristendomsundervisningen, och nu har han i sin ångslan gått så långt i sina försök att skydda denna icke alls hotade kristendomsundervisning, att han opponerar mot både självverksamheten och koncentrationen i undervisningen och söker inbilla kammaren, att skola vi nu ha självverksamhet och koncentration i undervisningen, så är kristendomsämnet alldeles tillspillogivet. Detta är ju en panikartad föreställning, som borde ha kunnat klaras upp redan långt förut, och som herr Ekmans meningsfränder i andra kammaren, när det gäller realskolan, också ha övergivit, vilket herr Ekman för resten kunde ha sett i Svenska Morgonbladet, som för några dagar sedan behandlade frågan.

Den motion det här gäller rör således en annan punkt. Vad nu mitt uttalande där om kristendomsämnets fördelning på andra ämnen beträffar, kan jag också i korthet lugna kammaren genom att påvisa, att vid en mycket högt ansedd skola här i Sverige, som visst icke på något håll, inte ens från herr Ekmans sida, misstänkes för kristendomsfientlighet, utan alldeles tvärtom, nämligen Hindås privata flickskola, har man i mycket stor utsträckning gått den väg, som jag rekommenderat såsom pedagogiskt praktisk i fråga om kristendomsundervisningen. Detta beträffande den saken.

Vad sedan angår den fråga, som även tagits upp i andra kammaren, nämligen kristendomsundervisningen i gymnasiet, har utskottet där gått alldeles motsatt väg mot vad herr Ekman inbillat sig vara fallet. Som bekant har kristendomsundervisningen i gymnasieklasserna nu för tiden 2 eller 1 timme i veckan. Detta kan man möjligen säga vara en undanskjuten ställning för kristendomsundervisningen. Enligt utskottets förslag skulle kristendomsämnet inte ingå i den kärna av obligatoriska ämnen det är fråga om, utan kunna tillväljas av de lärjungar, som önskade studera detta ämne särskilt eller som behövde det för sina blivande studier, d. v. s. enligt utskottsförslaget skulle kristendomsämnet säkerligen få 4 eller 5 timmar i veckan för de elever, som ännu studera det i första, andra eller tredje ringarna. Även de, som bara ämna studera det i en klass, finge säkerligen lika mycket utrymme för grundliga studier i ämnet, som man nu får i hela gymnasiet genom att bara ägna 1 eller 2 timmar i veckan däråt i varje klass.

Det är, som sagt, tämligen omöjligt, enligt den erfarenhet jag haft, att lugna herr Ekman i det fallet, men jag ansåg mig ändå skyldig att till protokollet framföra dessa synpunkter. Ett bifall till herrar Ekmans och Wallerius' reservation i fråga om ämnesfördelningen på gymnasiet skulle sönderbryta hela den linjeuppdelning det är fråga om, den läggning av undervisningen, som gör, att man skulle i gymnasiet kunna begränsa sig till ordentliga studier i 7 ämnen för att i någon mån få ämnesträngseln avlägsnad. Här föreslår nu herr Ekman i det hänseendet, att kärnan skall bestå av 5 ämnen. Ja, det är en kärna, bestående av så gott som alltsammans, och några tillvalda ämnen i överensstämmelse med behovet för de blivande studenterna, kunna här knappast kom-

*Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)*

Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)

ma på tal. Ett bifall till herr Wallerius' reservation i 'det hänseendet skulle således pedagogiskt alldeles sönderbryta och fördärva den utveckling, som utskottet har förutsatt, en utveckling, som för resten även speciellt pedagogerna bland högerreservanterna äro synnerligen intresserade av, ehuru de gärna velat ha ett års betänketid för närmare utredning. Detta är således inte ens något krav från det parti, som herr Ekman representerar, vilket också synes av den omständigheten, att reservanterna i detta fall ha begränsat sig till två.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets motivering.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Jag delar statsrådets mening, att Kungl. Maj:t har myndighet att bestämma angående timplaner och överhuvud hela det inre arbetet. När Kungl. Maj:t har den meningen, tycker jag, uppriktigt sagt, att statsrådet gärna kunnat bespara sig mödan av och tryckningskostnaderna för hela denna utläggning, särskilt som statsrådet icke satt mera kött på benen än som skett. När man läst dessa sidor, är man ungefär lika klok som innan man läste dem, och inte fick man mera upplysning av statsrådets anförande nyss.

Om jag således ur den anförda synpunkten inte har något att erinra emot vad statsrådet sade och framför allt icke finner det vara något värde i pedagogiska diskussioner här i kammaren, vill jag dock gent emot statsrådet erinra, att den ändring i motiveringen, som här föreslås av herr Ekman, näppeligen är av den beskaffenhet, att den ingriper i Kungl. Maj:ts administrativa förfoganderätt. Här säges, att för den händelse de ifrågasatta anordningarna »äro ägnade att medföra ökade kostnader för statsverket eller väsentligt rubba skolans nuvarande inre organisation», så förutsätter man, att man skall få förslag framlagt. Detta är ju något helt annat än det av statsrådet antagna förhållandet, att man med bifall till denna reservation skulle vilja tränga in på detaljbestämmelsernas område. Statsrådet har ju hänskjutit till riksdagens bestämmande för det första hela organisationsplanen och för det andra en del detaljbestämmelser, och här har riksdagen, om vi godtaga denna formulering, icke förbehållit sig annat än att få vara med, när det gäller organisationsfrågor.

Man kunde egentligen säga, att det vore överflödigt att skriva därom, men Kungl. Maj:t bör naturligtvis ha svar på denna punkt. Det blir inte något avböjande men heller inte något godkännande i fråga om hela detaljarbetet, helt enkelt därför att det inte är möjligt att uttala någon mening därom, anser reservanten, och därför vill man avhålla sig från att göra något uttalande, men förbehåller, precis som utskottet gör, riksdagen beslutanderätt i ekonomiska ting samt tillägger »i organisatoriska», och däri är man i själva verket ense med utskottet, såvitt jag förstår, ty utskottet har ju på det allra bestämdaste lagt i dagen sin önskan, att riksdagen skall vara med och bestämma i fråga om organisationsplanen.

Jag finner således, att det ur de synpunkter, statsrådet anlade, knappast kan behöva resas några betänkligheter mot ett antagande av herr Ekmans reservation, till vilken jag yrkar bifall.

Herr statsrådet Almkvist: Jag vill bara rikta en replik till den siste ärade talaren.

Han upprepade, vad som många gånger förut har sagts, att departementschefen i sin proposition icke uttryckt sig på sådant sätt, att man egentligen kunde veta vad han vill och menar. Jag vill, utöver vad jag redan anför, endast erinra om, att det från reservantens sida nu föreliggande yrkandet ännu mindre utmärker sig för någon klarhet, ty där står, att om den omdaning av det inre arbetet, som här skulle komma i fråga, komme att i väsentlig mån rubba sko-

lans inre organisation, så skall departementschefen återkomma till riksdagen. Vad betyder uttrycket i väsentlig mån? Vem skall tolka ett så dunkelt uttryck? Får Kungl. Maj:t en skrivelse med dylik avfattning från riksdagen, är det givet, att departementschefen anser sig så bunden, att han icke kan göra någonting utan att lägga fram planerna i detalj inför riksdagen.

Med hänsyn till att jag för min del anser, att detta är att på förevarande område överflytta för stor makt till riksdagen, har jag reagerat mot yrkandet.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Försåvitt den ärade talare, som yrkade bifall till reservationen, menar, att genom reservationens formulering ämnet kristendomskunskap på realskolestadiet skulle vara säkerställt, vill jag endast påpeka, att detta så långt ifrån är fallet, att det är mycket säkrare att bifalla utskottets hemställan, ty utskottets hemställan ansluter sig i huvudsak till vad departementschefen sagt. Departementschefen har icke sagt ett ord om att kristendomsämnet skulle utgå. Jag tolkar departementschefens yttrande här nyss som en bestämd förklaring, att kristendomsundervisningen kommer att bibehållas orubbad i realskolans klasser. Men reservanten vill ha utskottets utlåtande formulerat så, att utskottet nu icke skulle »göra något mera bestämt uttalande i fråga om ett anordnande i allo av skolarbetet», alltså säger man ingenting om vad departementschefen skall göra, utan departementschefen har fullkomligt fria händer i alla avseenden, och det förefaller mig orimligt att gå utöver vad man här behöver gå. Men när man sedan tillägger, att vad som här säges om anordningar, som kunde »rubba skolans nuvarande inre organisation» skulle avse kristendomsundervisningen, måste jag på det bestämdaste bestrida, att detta är riktigt, ty den inre organisationen avser sättet för undervisningen, men icke ämneskretsen. Jag tror, att den debatt, som nu börjat, torde bli ett avskräckande exempel på skoldebatter här i kammaren angående pedagogiska ting och undervisningssätt. Jag finner, att alla sådana frågor böra avvisas från riksdagen i annan mån än de föranleda utgifter. Det är detta, som utskottet säger i sin kläm, medan reservanten önskar, att även organisationsfrågor, alldeles oavsett om de medföra en utgift eller icke, skola komma inför riksdagen.

Jag hemställer därför, herr greve och talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den del av utskottets motivering, som å sid. 50 i det tryckta utlåtandet började med orden »I huvudsak ansluter sig alltså utskottet» och slutade med orden »frågans allsidiga och fullständiga bedömande», hade yrkats dels att ifrågavarande del av motiveringen skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle bifalla den av herr K. J. Ekman därom anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av motiveringen i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den del av andra särskilda utskottets motivering i utlåtandet nr 1, som å sid. 50 i det tryckta utlåtandet börjar med orden: »I huvudsak ansluter sig alltså utskottet» och slutar med orden: »frågans allsidiga och fullständiga bedömande», röstar

Ja;

Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)

Ang. skol-
arbetets inre
gestaltning.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr K. J. Ekman därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om
obligatorisk
kristendoms-
undervisning
å gymnasiet.

I kapitlet *VI. Gymnasiet* hade utskottet gjort vissa uttalanden angående obligatoriska och valfria ämnen å gymnasiet.

Enligt en i fråga om utskottets motivering avgiven reservation hade herr A. T. A. Wallerius, med instämmande av herr K. J. Ekman, hemställt, att, under förutsättning av bifall till vad utskottet i övrigt hemställt, i utskottets motivering å sid. 87 efter det stycke, som slutade med orden »för gymnasiet genomsnittliga», måtte införas följande stycke:

»Under alla förutsättningar bör enligt utskottets mening undervisningsplanen för gymnasiet så bestämmas och anordnas, att ämnet kristendom bibehåller sin nuvarande obligatoriska ställning.»

Härom anförde nu

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Jag har redan i mitt föregående anförande talat om motsvarande förhållanden på gymnasiet. Där ligger frågan något annorlunda till, ty vad gymnasiet vidkommer uttalas bestämt, att det är meningen, att kristendomsämnet skall göras till ett valfritt ämne. Detta kan icke vara ritkigt. Därtill är ämnet för viktigt. Nu har herr Wallerius, med vilken jag instämt, på sid. 259 en reservation, vari hemställes att »i utskottets motivering å sid. 87 efter det stycke, som slutar med orden 'för gymnasiet genomsnittliga', må införas följande stycke: 'Under alla förutsättningar bör enligt utskottets mening undervisningsplanen för gymnasiet så bestämmas och anordnas, att ämnet kristendom bibehåller sin nuvarande obligatoriska ställning.'»

Jag yrkar nu, herr greve och talman, bifall till den av herr Wallerius sålunda gjorda hemställan med den ändring, att det i reservationen föreslagna tillägget, i stället för å sid. 87, måtte införas i utskottets motivering å sid. 85 efter det stycke, som slutar med orden »och allmänbildande natur».

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tillåter mig åberopa vad jag under debatten i går yttrade här i kammaren angående kristendomsämnets ställning, särskilt å gymnasiet. Jag tillåter mig också betona, att om kammaren skulle bifalla reservanternas yrkande i denna punkt, skulle det innebära ett klavbindande av Kungl. Maj:t med hänsyn till uppgörandet av gymnasiets studieplaner, vilket vore fullständigt oberättigat.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag anser mig böra på det livligaste instämma i det yrkande, som är framställt av herr Ekman. Kristendomsämnet har intagit en central ställning i den svenska ungdomens skolutbildning, och det vore att beklaga, om man nu skulle skjuta tillbaka detta viktiga ämne, så att det endast skulle bli ett bland dem, som lärjungarna efter sitt eget gottfinnande

kunde få tillvälja sig. Kristendomsämnet har dock för både bildning och karaktärsdanning en mycket stor betydelse, och jag undrar, om kammaren verkligen kan taga på sitt ansvar att gå med på ett beslut, varigenom man ställer det i en så ogynnsam ställning. Jag måste åtminstone för att freda mitt eget samvete instämma i det yrkande, som är gjort av herr Ekman, om bifall till herr Wallerius reservation.

I herr Bergqvists yttrande instämde herrar *Boberg, Karl Andersson, Karl Gustafsson, Martin Svensson, Oscar Ericson, Rooth, John Karlsson, Lundell, Johan Johansson, Schedin, Enhörning, August Johansson, Jonas Andersson, Stenberg, Gabrielsson, Adolf Dahl* och *Johan Bernhard Johansson*.

Herr Bergman: Herr talman! Jag vill i avseende på denna sak säga, att jag för min del anser, att undervisning i kristendom regelmässigt bör förekomma på gymnasiet. Denna undervisning bör emellertid vara historiskt lagd. Jag ser icke denna sak närmast ur religiös, ännu mindre ur konfessionell synpunkt. En historiskt lagd undervisning i kristendomens teori och historia har en utomordentlig betydelse ur allmän bildnings- och kultursynpunkt, och på det åldersstadium, där gymnasialundgången befinner sig, har den så pass mognad, att den kan bättre förstå en sådan historisk framställning än ungdom på ett tidigare stadium. Det skulle sänka den högre allmänbildningens nivå, om ungdomen finge gå ut ur gymnasiet utan den kännedom om de viktiga och ingripande element i den allmänna kulturutvecklingen genom tiderna, som man får genom denna undervisning. Varken litteratur-, konst- eller kulturhistoria kan till fullo förstås utan denna kännedom. Gymnasieundervisningen i kristendom har redan alltmer och mer blivit historiskt lagd och blir det säkert i ännu högre grad framdeles.

Jag tror dessutom icke, att det ur rent formell synpunkt är riktigt att i en hastig vändning nu påyrka någon ändring på detta område, förrän en så viktig sak undergått beredning genom sakkunniga organs hörande. Huruvida det i framtiden vid en genomgripande differentiering på gymnasiet kan visa sig nödvändigt eller försvarbart att göra denna undervisning frivillig, vill jag nu icke yttra mig om, men jag anser det vara för tidigt att i dag besluta dess borttagande. Jag ser saken från fullt moderna synpunkter och det är ingalunda något konservativt eller konfessionellt betonat bigotteri, som förestavar mina uttalanden. Ur allmänna bildnings- och kultursynpunkter och i synnerhet med hänsyn till sakens outredda skick ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som herr Ekman har framställt.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att jag i utskottet instämde med herr Johan Bergman i den synpunkten, att de på gymnasiet lästa ämnena hellre borde vara färre, som herr Bergman uttryckte det: hellre fem ämnen än sju, men jag förstår sannerligen icke, hur man skall få en amneskärna *och* tillvalda ämnena, om amneskärnan skall bestå, som herr Bergman vill, av fem ämnen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag ber om överseende för att jag tar till orda ännu en gång, men det gäller ju här frågan om möjligheten för Kungl. Maj:t att anordna gymnasialundervisningen så, att den fyller det särskilda ändamål, den *måste* fylla i den blivande organisationen, nämligen att förbereda specialutbildningen. Den allmänbildning, som därmed följer, är en bisak, men om man skall tillgodose det behov, som åtminstone jag anser, att gymnasiet skall i första hand tillgodose, nämligen behovet av en förberedelse

Om
obligatorisk
kristendoms-
undervisning
å gymnasiet.
(Forts.)

Om
obligatorisk
kristendoms-
undervisning
å gymnasiet.
(Forts.)

för den specialutbildning, som komma skall, och om man överhuvud skall be-
reda möjlighet för fakulteter och fackhögskolor att ställa upp fordringar i frå-
ga om vissa ämnen, som ha tillvals natur, måste Kungl. Maj:t ha frihet att ord-
na efter omständigheterna.

Jag tillåter mig att ytterligare betona, att här är icke fråga om borttagande
av ämnet kristendom från gymnasiets schema utan endast fråga om att möj-
liggöra en rörlighet i avseende å ämnena, en möjlighet, som *kan* få till följd
men icke behöver få till följd, att undervisningen i kristendom icke allmänne-
ligen begagnas. Denna undervisning kommer alltid att begagnas av dem, som
skola gå ut som teologer, och den kommer efter min övertygelse även att be-
gagnas av andra, men det synes mig icke vara rimligt att binda Kungl. Maj:t
på denna enda punkt.

Kristendomsundervisningen har alltid intagit en central plats i våra skolor
och kommer alltid att göra det i folkskolor och realskolor, men det förefaller
mig icke rimligt, att, när den unge gymnasisten nått sin religiösa myndighets-
ålder i och med konfirmationen, han skall obligatoriskt behöva deltaga i un-
dervisningen i ett ämne, som han icke behöver för sin blivande verksamhet.
Under sådana förhållanden synes det mig icke finnas anledning för riksdagen
att, då frågan nu går till Kungl. Maj:ts prövning, sätta ett negativt pekfinger,
så att säga, för Kungl. Maj:t och säga: »Där får det icke röras, även om hela
planen i övrigt skulle rubbas.» Är det så, att Kungl. Maj:t skulle förfara på
ett olämpligt sätt, vilket det icke alls finns någon anledning att misstänka,
finns det möjlighet att motionsvis göra framställningar om ändring. Men att
i förväg, innan vi sett någonting av det resultat, vartill reformen syftar, binda
Kungl. Maj:t på detta sätt synes mig alldeles orimligt.

Jag ber vördsamt få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets för-
slag.

Herr Bergman: Jag vill i anledning av herr Oscar Olssons yttrande säga,
att detta ämne intar en särställning icke blott genom sin karaktär utan också
genom den omständigheten, att det aldrig kan bli fråga om många veckotim-
mars undervisning. Jag är anhängare av principen: så få stora ämnen som
möjligt på de olika gymnasiallinjerna, men sådana ämnen som kristendom och
filosofi t. ex., som bruka ha högst två timmar vardera, inta i flera avseenden
en särställning. De kunna ju lätt inpassas i ett schema, som för övrigt, i av-
seende å de egentliga huvudämnena, håller sig till principen: ett fåtal ämnen
på varje linje. Jag vill i förbigående nämna, att jag icke yrkar att filosofi
nödvändigt bör ingå som obligatoriskt ämne i gymnasiet, men jag vill anföra
det som exempel på ett ämne med obetydligt timantal och som därför icke
belastar schemat synnerligen mycket. Insättande av vissa moment av ämnen
i historieundervisningen, som ju redan förut blir belastad med nya element,
t. ex. medborgarkunskap, kan äventyra själva historieundervisningen, som får
för liten tid för sin egentliga uppgift.

Jag upprepar ännu en gång, att frågan huruvida i en framtid undervisnin-
gen i kristendom på gymnasialstadiet skall vara obligatorisk eller icke, be-
traktar jag som en öppen fråga, men jag anser, att i den situation, i vilken vi
för närvarande befinna oss, utan någon utredning alls i saken, är det icke
lämpligt att i en hastig vändning fatta beslut om ändring och jag ber därför
att få yrka på status quo tills vidare.

Herr Olsson, Olof: Om kammarens ledamöter, herr talman, ha tagit del av
vad utskottet yttrat i fråga om gymnasiets organisation, ha de säkerligen kom-
mit underfund med, att den organisation, som där tänkes, är av annat slag, än

den vi för närvarande ha. Den är skiljaktig först och främst lärutinnan, att man söker begränsa de ämnens antal, som varje lärjunge bör läsa. Ämnenas och stoffets trängsel på gymnasiet äro ju en av de brister, som man särskilt klagat över. Om detta således är något, som måste bort, har man inom utskottet tänkt sig, att detta borttagande skall ske av lärjungarna själva efter vars och ens eget tycke — ett tycke, som kommer att dikteras av hur han eller hon tänker sig sin bana vidare i livet.

När nu gymnasiet skall dels bibringa en viss allmän bildning, som ju måste ligga över den allmänbildning, som man får på de andra skolstadierna, men dels också möta de krav, som en blivande levnadsbana ställer, måste man rimligtvis söka göra en avvägning. Denna avvägning har utskottet tänkt sig på det sättet, att man skall ha en obligatorisk, just allmänbildande kärna och att denna kärna skall bestå av fyra ämnen. Om man nu samtidigt tänker sig, att hela ämnesantalet endast skall utgöra sju, återstå tre ämnen, som man kan välja till. I den mån man ökar ut antalet obligatoriska ämnen, förstör man meningen med detta hela. Latinet är ett ämne, som behöves för latinlinjen, och matematiken likaledes ett ämne, som behöves för reallinjen; de kunna intas tagas bort. Att en blivande student bör vara förfaren i allt det, som kan rymmas inom ämnet modersmålet, tror jag alla äro med om. Att vidare en student bör vara kunnig i allt, som kan läggas in i ämnet historia, anser jag också naturligt. Att han vidare bör läsa åtminstone *ett* främmande levande språk är tämligen tydligt. De tre återstående ämnena förfogar han fritt över, och kan därvidlag välja alldeles som han vill. Herr Ekman och hans vänner kunna väl få sin kristendom med bland dessa tre ämnen, om de så vilja. De få väl lägga manken till och driva agitation bland lärjungarna, så att de medtaga detta ämne. Men att utöka kärngruppen med ännu ett obligatoriskt ämne och kvarlämna åt lärjungarna endast två, som då skulle svara emot den levnadsbana, de tänkt sig, det kan aldrig vara lämpligt. Då kunna vi lika gärna gå tillbaka till det gamla systemet med fasta linjer. Ty då ha vi alldeles förfuskat den tanke, som ligger bakom och som inom utskottet vann sympatier från alla håll.

Men även om lärjungarna inte själva välja till kristendom, finns det ju ämnet historia, som blir obligatoriskt. Begränsar man ämnenas antal och likväl anser, att lärjungarna skola ha alldeles samma arbetsdag som förut, blir det ju under detta ämne utrymme för mycket mera än hittills. Såvitt jag förstår, kan kristendomen aldrig någonsin helt och hållet lämnas ute vid den historieundervisning, som måste meddelas på gymnasiet enligt den nya typen.

Jag kan därför inte för min del se annat, än att herrarna Ekman och Bergqvist kunna vara lugna för, att kristendomen som en betydelsefull historisk företeelse kommer att bli mer än väl beaktad vid gymnasiets undervisning, och jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets motivering.

Herr Pauli: Endast några ord om en synpunkt, som jag tror det kan vara nyttigt att framhålla i detta sammanhang.

Jag kan fullständigt dela den uppfattning, som herr Bergman nyss framhöll, när han uttryckte sitt beklagande, om det rent humanistiska uppfostningsvärde, som kan ligga i sådana ämnen som filosofi samt religions- och kyrkohistoria, skulle undanhållas somliga lärjungar på gymnasiet. Jag får erkänna, att när jag själv gått in för denna reduktion av ämnena på gymnasiet, har jag hyst en viss tvekan med tanke just på att dessa viktiga humanistiska ämnen skulle kunna alldeles lämnas åsido av vissa gymnasister. Men jag tror, att man skall kunna finna på en rätt enkel utväg för en komplette-

*Om
obligatorisk
kristendoms-
undervisning
å gymnasiet.
(Forts.)*

Om
obligatorisk
kristendoms-
undervisning
å gymnasiet.
(Forts.)

ring i detta fall. Då ecklesiastikministern är här närvarande, vill jag framkasta den tanken såsom ett bidrag till den kommande utredningen, att för de lärjungar, som icke deltaga i undervisningen i mera allmänt humanistiska ämnen eller omvänt för sådana humanister, som icke deltaga i den naturvetenskapliga undervisningen, borde till komplettering av deras kunskaper kunna anordnas populära och naturligtvis ej alltför talrika och vidlyftiga föreläsningar.

Vid ett läroverk, där jag varit lärare, har jag själv varit i tillfälle att se, huru filosofiundervisningen kompletterats på detta sätt med föredrag, och jag tror, alldeles som herr Olof Olsson, att uppskattningen av ifrågavarande ämnen skulle växa, om lärjungarna kunde slippa få dem inmatade i form av läxor och i stället kunde få göra bekantskap därmed på detta sätt, i stil med folkhögskolornas undervisning.

Jag ber att få rekommendera denna synpunkt till åtanke vid den kommande utredningen och vill för övrigt yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels, av herr *Ekman, Karl Johan*, att i utskottets motivering skulle näst efter det stycke, som å sid. 85 började med orden »Undersöker man» och slutade med »allmänbildande natur», införas ett nytt stycke med den lydelse, som angivits i herr A. T. A. Wallerius å sid. 259 i utlåtandet upptagna reservation, dels ock att nämnda yrkande skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag å herr Karl Johan Ekmans yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 avslår herr Karl Johan Ekmans yrkande om införande å uppgiven plats å sid. 85 i utskottets motivering av ett nytt stycke med den lydelse, som angivits i herr A. T. A. Wallerius å sid. 259 i utlåtandet upptagna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 59.

Herr förste vice talmannen, som efter det herr talmannen under loppet av den nyss hållna omröstningen uppstått och avlägsnat sig, övertagit ledningen av

kammarens förhandlingar, hemställde nu, att den fortsatta handläggningen av förevarande utlåtande måtte få uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Berglund* och *Thorberg*, båda från och med den 23 innevarande månad till riksdagens slut.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.25 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
